

Список літератури: 1. Римский статут Международного уголовного суда. – A/CONF.183/9. 2. Правила процедуры и доказывания МУС // Официальные документы Международного уголовного суда. – ICC-ASP /1/3 (part II-A). 3. Regulation of the Registry ICC-BD/03-01-06-Rev1. 4. Резолюція ГА ООН A/RES/55/59. 5. Международно-правовые аспекты экстрадиции : сборник документов. – М. : Юрид. лит., 2000. – 320 с. 6. Україна в міжнародно-правових відносинах. Боротьба зі злочинністю та взаємна правова допомога (кн. 1) : зб. док. (укр. і рос. мовами). – К. : Юрінком, 1996. – 1184 с. 7. Доклад Международного уголовного суда A/63/323. 8. Доклад Бюро о сотрудничестве ICC-ASP/6/21. 9. ICC-ASP/6/INF.2.

Надійшла до редколегії 14.03.2009

УДК 343.98

Р. Л. Степанюк, Д. Д. Заяць

ОСОБЛИВОСТІ ПОРУШЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ СПРАВИ ПРО САМОВІЛЬНЕ ЗАЙНЯТТЯ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ ТА САМОВІЛЬНЕ БУДІВНИЦТВО

Розглядаються питання порушення кримінальної справи про самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво, зокрема визначено типові приводи до порушення справи, запропоновано перелік документів, що становлять первинний матеріал і є передумовою прийняття обґрунтованого рішення.

Рассматриваются вопросы возбуждения уголовного дела о самовольном занятии земельного участка или самовольном строительстве, в частности определены типичные поводы к возбуждению дела, предложен перечень документов, которые составляют первичный материал и являются предпосылкой для принятия обоснованного решения.

In this article authors examine problems of initiation of criminal case about willful capture of land or willful building. Typical causes for initiation of criminal case are defined. The list of documents which make primary material and are pre-condition for acceptance of the grounded decision is offered.

Боротьба зі злочинами у сфері земельних відносин на сьогодні є одним із пріоритетних напрямків діяльності правоохоронних органів України. На жаль, досить розповсюдженими є факти незаконного виділення земельних ділянок, у тому числі за хабарі, порушення правил користування землею, що призводить до завдання суттєвої шкоди навколишньому природному середовищу, шахрайського заволодіння землею тощо.

Однією з новел кримінального законодавства України є введення відповідальності за самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво (ст. 197¹ КК). Аналіз слідчої та судової практики свідчить про те, що оперативні працівники, слідчі та прокурори стикаються з суттєвими труднощами під час виявлення та розслідування зазначеного виду злочинів, що пов'язано із недосконалістю чинного земельного законодавства, відсутністю досвіду такої діяльності, наукових розробок і методичних рекомендацій.

Проблеми кваліфікації злочинів, передбачених ст. 197¹ КК України, розглядалися у працях О. О. Дудорова, М. І. Мельника, В. В. Носіка, А. М. Шульги, та інших авторів [1–3]. Водночас, у науковій літературі до цього часу не досліджувалися питання щодо порушення кримінальних справ про такі злочини.

Метою статті є розроблення, на основі аналізу нормативно-правових актів, матеріалів кримінальних справ, опитування оперативних працівників і слідчих, рекомендацій щодо збирання та оцінювання первинних матеріалів про можливе кримінально-каране самовільне зайняття земельної ділянки або самовільне будівництво, які сприятимуть прийняттю обґрунтованих рішень у стадії порушення кримінальної справи.

Приводами до порушення справ про зазначені злочини, як правило, є: заяви громадян, постраждалих від незаконних дій; повідомлення службових осіб підприємств, установ, організацій, у віданні яких перебуває незаконно зайнята земля; безпосереднє виявлення ознак злочину правоохоронними органами (співробітниками оперативних підрозділів, прокурорами, слідчими під час розслідування справ про інші злочини); повідомлення службових осіб органів, які здійснюють контроль у сфері землекористування; повідомлення, опубліковані в пресі.

Аналіз слідчої практики дозволяє стверджувати, що етап дослідчої перевірки заяв, повідомлень та іншої інформації про зазначені злочини нерідко має проблемний характер. У багатьох випадках строки, встановлені чинним КПК, не дотримуються, мають місце випадки необґрунтованої відмови в порушенні справи, і навпаки – порушення справ за відсутності належних підстав. Причинами такого становища є недостатнє знання оперативними співробітниками, які проводять перевірку, та слідчими положень земельного законодавства, відсутність у них досвіду виявлення та розслідування таких злочинів.

Відповідно до діючого законодавства перевірка заяв і повідомлень про злочини за необхідності проводиться у строк не більше десяти днів шляхом відбирання пояснень, витребування необхідних документів, проведення оперативно-розшукової діяльності (ст. 97 КПК). Також до порушення справи про самовільне зайняття земельної ділянки або самовільне будівництво доцільно проводити огляд місця події (ч. 2 ст. 190 КПК).

У результаті має бути зібраний первинний матеріал, який оцінюється слідчим. Для прийняття обґрунтованого рішення про порушення кримінальної справи в цьому матеріалі повинні міститися достатні дані, які вказують на ознаки злочину. У зв'язку з цим достатніми вважаються дані, які підтверджують об'єктивну сторону та об'єкт посягання. Тобто у первинних матеріалах мають бути документально встановлені такі обставини:

- факт зайняття встановленою або невстановленою особою (особами) земельної ділянки, яка має певне місце розташування та площу в складі однієї з категорій земель;
- правова належність цієї земельної ділянки певній фізичній чи юридичній особі, державі;
- відсутність правових підстав для розпорядження земельною ділянкою у особи (осіб), які її зайняли (тобто факт самовільності захоплення);
- значний розмір шкоди, завданої законному володільцю або власнику земельної ділянки.

Тільки достовірні дані про наявність вказаних обставин дають підстави для обґрунтованого порушення кримінальної справи за ст. 197¹ КК України. Це рішення слідчий приймає на підставі аналізу матеріалів, наданих співробітниками органу дзнання, які проводили дослідчу перевірку, а саме: а) заяви або повідомлення, яке стало приводом до проведення перевірки, з усіма наданими заявником матеріалами; б) рапорту з ґрунтовним викладенням виявлених обставин самовільних дій із землею; в) оригіналів або копій документів, які посвідчують право володіння або користування земельною ділянкою та визначають її межі на місцевості (державний акт на право власності (або користування) землею, рішення державної адміністрації або місцевої ради про відвід земельної ділянки, договір оренди з усіма складовими частинами: план або схема ділянки, кадастровий план, акт визначення меж, викопіювання з топографічної карти відповідної місцевості тощо); г) протоколу огляду місця події; д) довідки територіального підрозділу земельних ресурсів про категорію земель, де знаходиться захоплена ділянка; е) акту обстеження земельної ділянки фахівцями територіального підрозділу Державної інспекції з контролю за використанням та охороною земель (далі – Держземінспекція) Державного комітету України із земельних ресурсів (далі – Держкомзем); є) акту перевірки дотримання вимог земельного законодавства фахівцями Держземінспекції Держкомзему; ж) розрахунків розміру шкоди, заподіяної внаслідок самовільного зайняття земельної ділянки, здійснених фахівцями Держземінспекції Держкомзему; з) пояснень законного володільця або власника земельної ділянки; и) пояснень осіб, запідозрених у вчиненні злочину (якщо вони встановлені); к) пояснень очевидців протиправних дій.

До матеріалів за наявності мають додаватись документи, надані зацікавленими особами, зокрема листування з органами влади та самоврядування, судові рішення та інші документи залежно від обставин події (наприклад, матеріали адміністративного провадження, довідки з місцевої ради про сплату земельного податку тощо).

У зв'язку з тим, що принципове значення для вирішення питання про порушення справи має встановлення розміру завданої

шкоди, необхідно наголосити на обов'язковій наявності в первинному матеріалі та ретельному аналізові слідчим розрахунків розміру шкоди, заподіяної державі, територіальним громадам внаслідок самовільного зайняття земельних ділянок, використання земельних ділянок не за цільовим призначенням, зняття ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) без спеціального дозволу, який проводився відповідними інспекціями Мінприроди або Держкомзему, а також аналізові розміру шкоди, заподіяної юридичним та фізичним особам, який проводився територіальними органами Держземінспекції, відповідно до чинних нормативно-правових актів.

Оцінивши інформацію, одержану в результаті проведеної дослідчої перевірки, слідчий, прокурор або орган дізнання залежно від наявності або відсутності підстав для порушення кримінальної справи повинні прийняти одне з рішень, передбачених ч. 2 ст. 97 КПК, а саме: порушити кримінальну справу за ознаками злочину, передбаченого ст. 197¹ КК; порушити кримінальну справу про інший злочин (ст. 189, 190 або 191 КК), якщо в результаті перевірки не встановлено факт діяння, передбаченого ст. 197¹ КК, але є достатні дані, які вказують на ознаки вимагання, шахрайства, заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем; відмовити у порушенні кримінальної справи, якщо за наслідками перевірки не встановлено достатніх даних про ознаки злочину; направити матеріали за належністю (наприклад, органам Держземінспекції для прийняття рішення щодо накладення адміністративного стягнення за ст. 53¹ Кодексу України про адміністративні правопорушення).

До вчинення зазначеного виду злочинів можуть бути причетними керівники виконавчих органів і депутати місцевих рад. При цьому слід враховувати, що, згідно з чинним законодавством (ст. 31 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад»), кримінальна справа проти депутатів місцевих рад і службових осіб, котрі мають такі ж гарантії (міські, селищні, сільські голови – ч. 5 ст. 12 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»), може бути порушена тільки судом або прокурором.

Також слід зазначити, що в деяких випадках кримінальну справу порушує прокурор на підставі матеріалів перевірки, проведеної прокуратурою у взаємодії з органом дізнання, а потім доручає розслідування слідчому органу внутрішніх справ.

Із проведеного дослідження можна зробити такі висновки: прийняття обґрунтованого рішення в стадії порушення кримінальної справи про самовільне зайняття земельної ділянки або самовільне будівництво можливе за наявності наведеного вище переліку документів; оцінка цих матеріалів слідчим має здійснюватися шляхом ретельного критичного аналізу в аспекті встанов-

лення наявності або відсутності достатніх даних, що вказують на ознаки злочину.

Подальші розвідки у напрямку дослідження питань розслідування злочинів, передбачених ст. 197¹ КК України, можуть бути спрямовані на удосконалення наведених рекомендацій, розроблення наукових і практичних рекомендацій щодо алгоритмів дій слідчого в типових ситуаціях, організаційних заходів розслідування, тактики окремих слідчих дій тощо.

Список літератури: 1. Дудоров О. І. Кримінально-правова характеристика самовільного зайняття земельної ділянки та самовільного будівництва / О. І. Дудоров, М. І. Мельник // Вісник Верховного Суду України. – 2007. – № 12. – С. 29–36. 2. Носік В. В. Самовільне зайняття земельних ділянок: теорія і практика / В. В. Носік // Земельне право України : щомісяч. журн. – 2006. – № 5. – С. 47–58. 3. Шульга А. М. Проблеми відповідальності за самовільне зайняття земельних ділянок / А. М. Шульга // Земельне право України : щомісяч. журн. – 2006. – № 1 [електронна версія]. – С. 65–70.

Надійшла до редколегії 10.03.2009

УДК 343.3

В. Г. Кундеус

ОБЪЕКТИВНЫЕ ОЗНАКИ ВИКРАДЕНИЯ МАЙНА У ЗЛОЧИНАХ ПРОТИ ВЛАСТНОСТИ

У рамках проблеми визначення видової категорії «викрадення майна» за чинним Кримінальним кодексом України розглянуто об'єктивні ознаки викрадення майна за складом крадіжки та грабежа, як злочинів проти власності. Встановлено та проаналізовано предмет викрадення, з'ясовано спосіб викрадення при вчиненні крадіжки та грабежу.

В рамках проблемы определения видовой категории «похищение имущества», по действующему Уголовному Кодексу Украины, рассмотрены объективные признаки похищения имущества по составу кражи и грабежа как преступлений против собственности. Определяется и анализируется предмет похищения, устанавливается способ похищения при совершении кражи и грабежа.

In the context of abduction concept definition problem according to Crime Code of Ukraine currently in force, objective signs of abduction in theft and robbery, as crimes against property, were reviewed.

Object of abduction is determined and analyzed, abduction manner during theft and robbery perpetration is established.

Кримінальний кодекс (далі – КК) України передбачає ряд злочинів, які вчиняються шляхом викрадення, що безпосередньо вказано у диспозиціях кримінально-правових норм, передбачених ст. 146, 185, 186, 188-1, ч. 3 ст. 234, 262, ч. 1 ст. 266, 297, 308, 312, 313, ч. 2 ст. 320, ч. 1 ст. 346, ст. 357, 410, 432, 444 КК. І хоча чинний КК України не містить визначення поняття «викрадення», усі випадки його вживання у перерахованих статутах охоплюються родовою категорією «викрадення» і поряд з індивідуальними